

4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/20/95-vr>

5. Про затвердження Типового положення про службу у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації та Типове положення про службу у справах дітей районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 № 1068 // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-п>

6. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

7. Про затвердження Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п>

Зосімович Олена Юріївна

старший викладач

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Формування професійних дефініцій судових захисників в Речі Посполитій в XV – XIX ст.

Європейська адвокатура виникла на базі традицій римського права і в кожній країні мала ряд особливостей. Польський судовий захист, за думкою російського дослідника Євгена Васковського, був організований за німецьким зразком¹. Законодавче оформлення адвокатури Речі Посполитої відбувалося поступово від звичаєвого права до цілого ряду законодавчих актів, що унормовували її діяльність, таких як Судебники, Литовські Статути, видані в трьох редакціях в XVI ст. та Конституції (так в Речі Посполитій називали постанови Сеймів) різних років. Паралельно із становленням організації польської адвокатури відбувався процес формування категоріального апарату судового захисту, в тому числі і дефініції судового захисника.

В працях польських дослідників другої половини XIX – поч. XX докладно досліджено виникнення та еволюцію термінів, що означали захисників в судовому процесі в період з XV по XIX ст... Адвокатура в Польщі мала назву палестра (Palestra). В праці польського правника Ісаака Левіна зустрічається декілька визначень цього терміну [2]. Так, автор наводить думку польського історика і мемуариста, ксьондза Анджея Китовича, який зазначає: „Назвою палестри в Польщі визначають стан людей – правників, де одні є патронами, якими послуговуються у

¹ «Таким образом, во всем Западном Крае существовала с начала XIX века официальная адвокатура, организованная по германскому образцу того времени» [1, с.172].

справах приватні особи, інші – вписують до книг публічних та виписують декрети, маніфести, реляції позовів та інші транзакції або контракти публічні... Така палестра поділяється на регентів, сусцептантів (*susceptantów*), феріантів (*feryantów*), останню категорію яких складають молоді люди для навчання або подальшої в тій професії служби» [3, с. 125]. І. Левін вважав, що загальна назва «Palestra» вперше вжита в конституції 1726 р. [2, с. 13]. Польський історик права, професор Львівського університету Пшемислав Дамбковський датував це визначення Конституцією 1764 р. та «Ординацією для канцелярії гродської Галицької» 1760 р. [4, с. 13].

Також визначення палестри можна зустріти в працях польських істориків права Йозефа Рафача та Рафала Таубеншляга Перший простежив еволюцію термінів протягом усього періоду незалежності Польщі.

Найдавнішими визначеннями заступника у процесі Й. Рафач вважав терміни «*responsalis*», «*procurator*», «*prolocutor*» та «*advocatus*», пізнішими – «*factor*» та «*actor*», а в польській мові – «*piezca*», «*mowca*», «*przyprawca*», «*rzecznik*». Рафал Таубеншляг також називав визначення: «*causidicus*», «*nuncius*». Останнього Й. Рафач взагалі не визнавав, вважаючи, що він означав посланця. І. Левін підкреслив хибність цього судження, оскільки термін «*nuncius*» зустрічався у Віслинському Статуті, де означав заступника. Він слушно довів, що нунциус міг заступити позивача та отримати за його посередництвом заочно вирок на відповідача. В пізніші часи нунціями називали тих, хто переносив розгляд судової справи. У Віслинському статуті також вжиті терміни: «*procurator*», «*prolocutor*» та «*advocatus*». Очевидно, навіть самі автори Статуту не розуміли різниці між термінами прокуратор та адвокат в канонічному праві. Вони різнилися лише з терміном пролокутор, причому перші два означали захисника, останній – речника [2, с. 10]. Сам же І. Левін дав інше трактування цих трьох термінів. Він вважав, що дефініція «адвокат» є ширшою, а інші дві – лише окремі випадки першої. Дослідник зазначив, що законодавство визначало право кожної людини мати адвоката, а той адвокат міг мати характер прокуратора (*zastępcy*) або пролокутора (*rzecznika*) [2, с. 10].

Також в деяких документах зустрічається термін «*causidicus*». В джерелі 1653 р. за свідченням Р. Таубеншляга він мав характер речника, тобто помічника сторони в суді, пізніше ця назва стала означати заступника. В Ординації надворних судів 1680 р. він займав друге місце після назви адвокат перед прокуратором [5, с. 11].

Найпоширенішою назвою захисників в суді до XVII ст. була дефініція «прокуратор». В XVII ст. зростає значення термінів пленіпотент та патрон. Назва пленіпотент з'являється в конституції Сейму варшавського 1609 р. Термін патрон – в джерелах 1674 р., а з 1677 р. – в сеймових конституціях, де фігурують назви: «*patroni prawni*», «*patroni causarum*». Й. Рафач зазначав, що назва «патрон» вперше з'явилась в Ординації судів каптурових з 1696 р., а потім уже була використана у сеймовій конституції 1726 р. Однак, І. Левін зауважив, що першим документом, в якому вжита ця назва є Конституцію сейму ординаційного гродненського 1678 р., яка містить главу «О прокураторах» (Там є вираз: «*Procuratores abo Patroni causarum i t.d.*»). Також цей термін вжито в інших документах зокрема в Конституції Сейму вального екстраординарного варшавського 1677 р. в розділі під назвою: «*Sądy Grodzkie Powiatowi Woiewodstwa Wołyńskiego*» [2, с. 10].

Згодом з'явилась назва «*umocowani*» та «*mercenas*». Останнє можливо походило з народного полонізованого давнього виразу «*procurator mercenarius*», що означало професійного захисника, що працює за плату. Можна вважати, що назва

«mercenarius» вживалась в дуже часто в повсякденному житті, і пізніше перетворилась на «mecenasa».

Помічники захисників за свідченнями джерел зустрічалися з XVIII ст. Їх називали «mecenasi drugej klasy», вони носили назву агентів (agentow) і вперше ця назва вживається в сеймових конституціях 1673 р., а потім доволі часто. Й. Рафач вживає іншу назву – депенденти (dependenci). Паралельно вживались ще два терміни: атенденти (attendenci) та аплікати (aplikanci) [2, с. 10].

У відношенні до захисників сторона мала назву принципал (pryncypał), а також пацієнт (pacjent). Причому обидва терміни були в однаковому ужитку. Патрон по відношенню до свого агента також мав назву

принципал (pryncypał). [3, с. 13].

Українські історики також звернули увагу на різноманіття термінів, що вживались в польському судовому захисті. Так, оцінюючи діяльність адвокатів на Волині в XVI ст., Наталія Старченко зазначає, що найчастіше на Волині вживалася лексема «умоцований приятель мой», тобто уповноважений на ведення судових справ, значно рідше – прокуратор. Очевидно цей термін означав найманого адвоката. Ще рідше зустрічається термін «плєніпотент». В польській історіографії прижилися терміни «прокуратор» і рідше «плєніпотент», а також їхній аналог – «zastępca stron». На території Великого Князівства Литовського в Литовських Статутах зафіксовано термін «заступник сторін». Причому дослідниця підкреслює змістовну різницю між цим поняттям та термінами «умоцований» і «прокуратор», оскільки заступник брав на себе всю відповідальність за результат процесу у визначених правом випадках, в той час як умоцований лише представляв інтереси сторін [6, с. 111–112].

Вікторія Святоцька наголошує на опікунському значенні терміну «прокуратор». Вона зазначає, що прокуратор був судовим захисником, який призначався юридичним актом за згодою довірителя без участі протилежної сторони. Термін «procurator» вказує на те, що мета цього інституту була подібною до того, як встановлювалось опікунство («суга»). Звичай призначати за себе прокураторів для ведення справ або укладання угод був настільки поширеним ще з XVI ст., що виникла професія – прокуратор. Вони, крім ведення процесів, отримали право вести інші справи і укладати юридичні угоди [7, с. 125].

Дмитро Сурков, спираючись на працю А. Яковлєва «Впливи старочеського права на українське Литовської доби ХУ-ХУІ ст.» (1929) додає ще один термін, який вживався поруч з «прокуратором» - «речник». Це пояснюється тим, що значна кількість термінів Статутів запозичена саме з чеського права.

Таким чином, в XV–XIX ст. в Речі Посполитій відбувся процес формування професійного категоріального апарату судових захисників. Для визначення посади правозахисника вживалися різні терміни, які мали різне змістовне навантаження.

Список використаних джерел та літератури:

1. Васьковский Е. Организация адвокатуры / Е. Васьковский. - С.-Петербург: типография П. П. Сойкина. – 1893. – 361 с.
2. Lewin I. Palestra w dawniej Polsce / Isak Lewin. - Lwów: Nakładem redakcyj. – 1936. – 124 str. Pamiętnik Historyczno-Prawny. – T. XIII. – z. I
3. Kitówicz J. Opis obyczajów s zwyczajov za panuwania Augusta III / Jędrzej Kitówicz .- Petersburg i Mohylew: Nakładem Bolesława Hanrycego Wolffa. - 1855. - T.1, W.2. - 124 s.

4. Dąbkowski P. Palestra i księgi sądowe ziemskie i grodzkie w dawnej Polsce Pamiętnik Historzyczno-Prawny. – T. III. – z. II / Przemysław Dąbkowski. – Lwów: Nakładem redakcji. – 1926. - 115 str.

5. Taubenszlag R. Proces polski 13-14 wieku do statutów Kazimierza Wielkiego / R. Taubenszlag.- Lwów.-1925.- Studia nad historją prawa polskiego. T. 10, zeszyt 3, c. 24.

6. Старченко Н. Умоцовані – прокуратори – приятелі. Хто вони? (становлення інституту адвокатури на Волині в кінці XVI ст.) / Наталія Старченко // Соціум. Альманах соціальної історії. – 2002. - №1 С. 111-144.

7. Святоцька В. Адвокатура України за магдебурзьким правом/ Вікторія Святоцька //Право України, 2006, № 7, с.125-126

Ляшук Вадим Вікторович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: д. і. н., професор **Ярмошик І. І.**

Боротьба з організованою злочинністю у світі

Проблема організованої злочинності на сучасному етапі залишається однією з найбільш вагомих. На думку М. Погорецького: «Сучасна організована злочинність становить небезпеку не лише національним інтересам окремих держав, а й пряму загрозу міжнародній безпеці, набуваючи транснаціонального характеру. Особливу небезпеку організована злочинність утворює для країн із нестабільною соціально-політичною та економічною обстановкою, що знаходяться у стані економічної і політичної трансформації до яких належить й Україна» [1].

За 2014 р. експерти все більшого числа європейських країн приходять до висновку, що діяльність організованих злочинних угруповань стала головною загрозою ХХІ століття. Ця загроза вважається значно більшою, ніж терористична, яка не володіє необхідними силами і засобами, щоб наражати на небезпеку функціонування держав. Дійсно, на відміну від терористичних груп, які намагаються заявити про себе і про свої цілі публічними насильствами, організовані злочинні угруповання діють в найсуворішій таємниці. Організована злочинність за останні роки значно зміцнилася, безпосередньо загрожуючи життю демократичних держав, прагнучи підпорядкувати собі економіку [2].

Транснаціональна організована злочинність є одною з найбільших загроз безпеки людини, оскільки це перешкоджає культурному, політичному і соціально-економічному розвитку народів у всьому світі. Це різностороннє явище, яке проявляється у різних сферах діяльності: торгівля людьми, незаконний обіг наркотиків, оборот вогнепальної зброї, незаконне ввезення мігрантів, відмивання грошей і т.д. Наприклад, одним із напрямів, який приносить найбільші прибутки для організованих груп, є торгівля наркотиками [2].

На сьогоднішній день організована злочинність більше уваги приділяє злочинам пов'язаним із дикою природою та лісами. Злочинні мережі використовують прогалини в національному законодавстві та в системі кримінального правосуддя. Також тісно взаємопов'язані з відмиванням грошей, корупцією, вбивствами і насильством. Щороку мільярди доларів, отримані від дикої природи, йдуть на інші серйозніші злочинні дії. В деяких випадках незаконного продажу дикої